

Im.

WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY
W KATOWICACH

Do użytku służbowego

Exp. Nr. 20

1055/II

~~3062/II~~

MIASTO KATOWICE

Katowice

czerwiec

1981

S P I S T R E Ś C I

=====

	<u>Str.</u>
Rozwój historyczny	1
Środowisko geograficzne	5
Ludność miasta	6
Zatrudnienie	8
Potencjał przemysłowy	10
Działalność inwestycyjna	12
Warunki mieszkaniowe	13
Tereny zielone	14
Handel w mieście	15
Oświata i wychowanie	17
Kultura	18
Baza służby zdrowia	20
Funkcja miasta jako stolicy regionu	21
Kierunki rozwoju miasta	24
Katowice na tle innych miast wojewódzkich /tablica/	28

Opracował WUS - Oddział Statystyki Miejskiej na podstawie materiałów własnych i Miejskiej Komisji Planowania Urzędu Miejskiego w Katowicach.

ROZWÓJ HISTORYCZNY

=====

Osiedlanie się pierwszych osadników na obszarze obecnych Katowic następowało poczynając od XIII wieku. Pierwsze wzmianki o osadach, które weszły w skład Katowic pochodzą z XIII i XIV stulecia. W 1299 roku wymieniona została po raz pierwszy wioska Dąb, a następnie w 1360 roku miejscowości Bogucice i Załęże. W 1397 roku wymieniana się po raz pierwszy osadę Kuźnica, z którą wiążą się początki osadnictwa we właściwych Katowicach, o czym świadczy wzmianka z 1486 roku o odbudowie Kuźnicy. Z tego okresu datują się początki wsi Brynów, inaczej zwanej Brwinów. Kuźnica Bogucka nadała miejscowości charakter przemysłowy, zatrudniając tamtejszych rolników przy produkcji żelaza. Jedną z najstarszych kuźnic żelaznych w tej dzielnicy była Huta "MARTA", która przetrwała do okresu międzywojennego.

Podobnie wielowiekową przeszłość hutniczą ma Załęże, wzmiankowane wprawdzie już w dokumencie z 1360 roku, lecz dopiero od XVI wieku znane jako ważny ośrodek kuźniczy.

Wieś Katowice po raz pierwszy została wymieniona w dokumencie w 1598 roku. Wówczas była przysiółkiem położonym nad rzeczką Roździanką, obecną Rawą, i należała do Bugucic. Jednakże osada nabiera znaczenia dopiero w XIX wieku, kiedy to następuje dynamiczny rozwój kopalnictwa węgla i hutnictwa żelaza.

Inne osady, które do dziś zachowały swoje nazwy - Szopienice, Wełnowiec, Zawodzie, Ligota, Piotrowice, Panewniki, Dąbrówka Mała - powstawały w XVI, XVII i XVIII wieku i prawie od zarania miały charakter przemysłowy. W ich okolicach wydobywano węgiel i wytapiano żelazo bądź ołów i cynk.

Katowice i okoliczne wioski zamieszkiwała wyłącznie ludność polska. W miarę postępującej industrializacji na teren Górnego Śląska przybywali Niemcy. Głównie byli to właściciele majątków

ziemskich, zakładów przemysłowych, urzędnicy, hutnicy i sztygarzy. Podstawę rozwoju tych terenów stanowiły miejscowe zasoby węgla kamiennego jako wydajnego paliwa dla rozwijającego się hutnictwa.

Powstały takie kopalnie jak:

"Beata" /1801/, "Ferdynand" /1823/, "Eminencja" /1838/, "Kleofas" /1848/, i wreszcie "Tujek" /1899/.

Podobnie w przemyśle hutniczym obok Huty "Baildon" założonej w 1823 roku przez szkockiego inżyniera Johna BAILDONA i Huty "Ferrum" założonej w 1890 roku, utworzono w następnych latach szeregi małych zakładów hutniczych głównie cynkowni, z których "Ludwik" i "Kunegunda" przetrwały wiele lat, lecz większość z nich uległa likwidacji w kolejno po sobie następujących kryzysach /1826, 1877, 1893/ pozostawiając po sobie jedynie nazwę /"Jakub", "Agnes", "Henrieta", "Wiktor", "Norma", "Emma" i "Johanna"/.

O stopniu koncentracji hutnictwa cynku w rejonie Katowic świadczyć może fakt, że już w 1840 roku dostarczyły one 28869 cetnarów produktu, a w 1867 roku - 80132 cetnary, co stanowiło 46% całkowitej produkcji cynku na Górnym Śląsku.

Szybkemu rozwojowi przemysłu Katowickiego sprzyjało wybudowanie w 1846 roku linii kolei żelaznej, którą poprowadzono z Wrocławia do Mysłowic przez Katowice. Późniejsza rozbudowa linii kolejowej w kierunku Sosnowca /1857/, a następnie przez Pączynę, do Dziedzic sprawiła, że Katowice stały się ważnym węzłem w komunikacji kolejowej o znaczeniu międzynarodowym, stwarzając dogodne warunki do eksportu wyrobów miejscowego przemysłu.

Wraz z rozwojem gospodarczym następował wzrost społeczno-demograficzny miasta. Liczba mieszkańców Katowic z 700 w 1828 roku wzrosła do 8132 w 1871 roku.

Uzyskanie przez Katowice w dniu 11.09.1865 roku praw miejskich było tylko formalnością wobec już zaawansowanej zabudowy o charakterze miejskim.

Ówczesne Katowice miały charakter zurbanizowanej enklawy, otoczonej licznymi rolniczo-przemysłowymi osadami, stanowiącej

ośrodek handlowo-usługowy, ważny węzeł komunikacyjny, a następnie ośrodek dyspozycyjny oraz siedzibę powiatu od 1873 roku.

Wskutek wzrastającego zaludnienia miasta, zachodziła potrzeba rozszerzenia kompetencji samorządowych i w 1897 roku Katowice zostały wyłączone z powiatu, uzyskując dzięki temu status powiatu grodzkiego.

Rozwój demograficzny Katowic postępował w szybkim tempie. W 1866 r. liczba ludności wynosiła jeszcze 4815, w 1900 - 31738, a w 1923 roku - 56739.

W okresie tym konflikty społeczne potęgowały występujące tutaj antagonizmy narodowościowe pomiędzy polskimi chłopami i robotnikami a niemieckimi kapitalistami, urzędnikami i majstrami. Uwieńczeniem walki klasowej prowadzonej przez śląskiego robotnika z niemieckim kapitalistą były trzy Powstania Śląskie /w latach 1919-21/, w wyniku których Katowice zostały przyłączone w 1922 roku wraz z innymi powiatami górnośląskimi do Macierzy. W okresie międzywojennym spełnione zostały postulaty urbanistyczne polskiej ludności okolicznych gmin w ten sposób, że w 1924 roku przyłączono do Katowic tereny Bogucic, Brynowa, Dębu, Ligoty i Załęża, w wyniku czego obszar Katowic wzrósł z 888 ha do 4023 ha.

Katowice rozwijały się początkowo wzdłuż doliny Rawy oraz linii kolejowej ze wschodu na zachód. Pod koniec lat dwudziestych zaczęto rozbudowywać południową śródmiejską część oraz Ligotę. Powstało tam szereg dużych budynków mieszkalnych, a w Ligocie - domków jednorodzinnych. Podobne budownictwo realizowano w Załężu /kolonia robotnicza/, przy ul. Raciborskiej /obecnie Świerczewskiego/ oraz w rejonie Welnowca.

Na pierwszy plan jednak wysunięto budownictwo komunalne i państwowe. Między innymi w latach 1924 - 1929 zbudowano gmach Urzędu Wojewódzkiego i Sejmu Śląskiego, w 1933 roku przy ulicy Zwirki i Wigury oddano do użytku 14-kondygnacyjny budynek Urzędu Skarbowego, zwany drapaczem chmur. W 1934 roku zakończono przy ulicy Francuskiej budowę Domu Oświatowego /dziś siedziba Biblioteki Śląskiej/, w 1932 roku wzniesiono okazały budynek Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych, przy ul. Krasieńskiego i drugi -

przy ulicy Wita Stwosza. W 1939 roku ukończono-wspaniały gmach Muzeum Śląskiego, zburzony przez okupanta niemieckiego. Ponadto w południowej dzielnicy wyrosły biurowce różnych przedsiębiorstw i zarządów spółek akcyjnych.

Rozwój demograficzny Katowic był w okresie międzywojennym wynikiem takich czynników jak: znaczna migracja ludności związana z odpływem na teren Rzeszy żywołu niemieckiego i napływem ludności polskiej, ogólnie wyższa dynamika przyrostu naturalnego przybywającej ludności ze wsi, inkorporacja sąsiednich gmin.

W liczbach bezwzględnych stan ludności w Katowicach kształtował się następująco:

LATA	Liczba ludności
1923	56739
1924	112822
1930	130790
1938	143329

Stosunki społeczne i narodowościowe miały w Katowicach nadal charakter antagonistyczny. Osłabienie koniunktury gospodarczej w czasie polsko-niemieckiej wojny celnej, stagnacja w okresie kryzysowych lat 1930-1935, a również nieznaczne tylko ożywienie koniunktury gospodarczej w latach następnych, pogłębiły rozwarstwienie ekonomiczne ludności. Wysiłki władz miejskich w kierunku rozwiązania problemu mieszkaniowego i bezrobocia okazały się bezskuteczne. Również utrzymujące się antagonizmy narodowościowe pogłębiały stan rozwarstwienia w społeczeństwie Katowic.

Kulminacją tych stosunków była patriotyczna postawa większości mieszkańców - Polaków we wrześniu 1939 roku a zwłaszcza bohaterska walka obrońców Katowic - harcerzy i weteranów Powstań Śląskich, z nacierającymi oddziałami wojska niemieckiego.

Patriotyczna postawa wielu mieszkańców Katowic w czasie okupacji hitlerowskiej była przyczyną narastania terroru okupanta. Mnożyły się aresztowania i deportacje ludności na przymusowe roboty, wielu patriotów mordowano w katowickim więzieniu.

Mimo terroru okupacyjnego wzrastał ruch oporu zbrojnego, postępowała także radykalizacja orientacji politycznej jej uczestników. Ważną rolę w kierowaniu ruchem oporu na terenie Katowic odgrywała miejscowa organizacja PPR.

Jej działalności należy zawdzięczać, że wyzwolone /w dniu 27 stycznia 1945 roku/ przez Armię Radziecką Katowice posiadały zakłady przemysłowe zdolne do kontynuacji produkcji.

Katowice po wyzwoleniu liczyły zaledwie 92 tysiące ludności, dla porównania w 1938 roku - 143 tys. Od pierwszych dni wyzwolenia rozpoczął się intensywny napływ ludności z innych terenów kraju, wywołany rangą polityczną i gospodarczą tego ośrodka. Już w maju 1945 roku miasto liczyło 108 tysięcy ludności, a z końcem tego roku osiągnęło liczbę 133 tysięcy mieszkańców. Obecny obraz demograficzny Katowic wynika głównie z powiększenia obszaru miasta. W 1950 roku w rezultacie przyłączenia Ochojca, Piotrowic, Panewnik i Wełnowca ludność wzrosła do 223 tysięcy; w roku 1960 po przyłączeniu Szopienic - Katowice osiągnęły liczbę 270 tysięcy mieszkańców.

Przeprowadzona w czerwcu 1975 roku reforma podziału administracyjnego kraju spowodowała przyłączenie do Katowic obszarów Murcek, Kostuchny i Podlesia, a liczba mieszkańców wynosiła 344 tysiące. W rezultacie tych zmian wzrosła również powierzchnia miasta ze 100 do 165 km kwadratowych, co oznacza trzykrotne zwiększenie w stosunku do obszaru z 1945 roku.

Ś R O D O W I S K O G E O G R A F I C Z N E

Katowice położone są w południowej części Wyżyny Śląskiej, na płaskowyżu Bytomsko-Katowickim na 50°15' szerokości geograficznej północnej i 19°01' długości geograficznej wschodniej. Płaskowyż zbudowany ze skał karbońskich kryje na głębokości 300 - 700 metrów bogate złoża węgla kamiennego eksploatowanego przez sześć katowickich kopalń. Obszar miasta cechuje nieduże zróżnicowanie wzniesień, których zbocza łagodnie schodzą w dolinę Rawy, przepływającej przez środek Katowic. Najwyższe wzniesienia dochodzą do 352 metrów n.p.m. w okolicy Murcek oraz do 305 metrów n.p.m. w rejonie Wełnowca.

natomiast najniższe, osiągające poziom 266 metrów n.p.m., występują w Fanewnikach, w dolinie rzeki Kłodnicy mającej swe źródło w Brynowie. Obie rzeczki zanieczyszczone w 80%, przybrały w ostatnich latach charakter ścieków przemysłowych.

Występujące w krajobrazie miasta i okolicy odkształcenia w rzeźbie terenu są także rezultatem działalności ludzkiej. Tworzą je hałdy i usypiska utworzone z żużli wielkopieczowych i skał płonnych, pozostałych po wybraniu węgla, oraz suche lub zalane wodą wgłębienia, będące rezultatem eksploatacji górniczej. Obecnie w celu przyróżenia tym terenom charakteru użytkowego prowadzi się tam intensywną rekultywację. Z wolna na miejscu dawnych hałd i zapadlisk pojawiają się pasma zieleni, bądź na zniwelowanych powierzchniach powstają nowe osiedla.

LUDNOŚĆ MIASTA

=====

Katowice - miasto wojewódzkie, a zarazem stolica największego w Polsce regionu gospodarczego jest organizmem złożonym i skomplikowanym. Nie tylko wpływa na to wielofunkcyjność miasta i jego położenie w centrum ponad trzecnilionowej aglomeracji, lecz także i jego heterogeniczność. Istniejące do niedawna dzielnice, pozostające dawnych oddzielnych miast i gmin, stanowią nie w pełni dziś jeszcze zintegrowany organizm, w obrębie którego nadal pozostają widoczne odmienne drogi rozwojowe oraz uwarunkowania historyczne.

Miasto, zajmujące 165 km² powierzchni zamieszkiwało z koncem 1950 roku - 355117 osób, co stanowi 9,5% ogółu ludności województwa katowickiego i 10,9% ogółu ludności zamieszkałej w miastach w województwie. Obecny stan ludności stawia Katowice w rzędzie 10. największych miast w Polsce na 8 miejscu.

Ważna koncentracja ludności na obszarze Katowic szereguje je w rzędzie najbardziej zaludnionych miast górnośląskich. Na 1 km² przypada 2156 osób, a zatem wyprzedza je tylko: Chorzów, Świętochłowice, Siemianowice Śląskie, Bytom, Sosnowiec i Zabrze.

W ostatnim pięcioleciu nastąpił wzrost ludności o 1,8%. Rozwój ludności uwarunkowany był w ostatnim pięcioleciu zarówno ruchem migracyjnym jak i ruchem naturalnym.

Ruch migracyjny wykazywał w ostatnim pięcioleciu znaczne wahania. Przy wyrównanych wielkościach odpływu, napływ był zróżnicowany. W 1976 roku wynosił on 10268 osób, w 1977 roku 6499 osób, w 1978 roku 8914 osób, w 1979 roku 9070 osób, a w 1980 roku 9251 osób.

Przyrost naturalny zarówno w liczbach bezwzględnych jak i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w latach 1976 - 1980 utrzymywał się prawie na niezmiennym poziomie, o czym świadczy fakt, że w 1976 roku wskaźnik ten wynosił 1,4‰, w 1977 roku - 1,4‰, w 1978 roku - 1,4‰, w 1979 roku - 1,5‰ i w 1980 roku - 1,5‰.

Następuje pewien wzrost urodzeń, i tak w 1976 roku urodziło się w Katowicach 4960 niemowląt a w 1980 roku - 5404. Równocześnie zwiększa się liczba zgonów, która w latach 1976 - 1980 roku wzrosła z 3417 do 3884. Wskaźnik zgonów na 1000 ludności wzrósł nieznacznie, bowiem w 1976 roku wynosił 1,0‰, a w 1980 roku - 1,1‰.

Wysoki jest natomiast wskaźnik zgonu niemowląt. Pomimo dobrze rozwiniętej opieki zdrowotnej, objęcia kobiet wszechstronną opieką w okresie ciąży oraz przyjmowania prawie w 100% porodów w zakładach zamkniętych, na 1000 urodzeń żywych umiera 28 niemowląt przy średniej dla województwa 22 niemowlęta.

Opierając się na danych spisów powszechnych 1970 i 1978 roku widoczny jest pewien wzrost liczby dzieci i młodzieży. Liczba dzieci w wieku 0 - 9 lat w 1978 roku wynosiła - 43,7 tys., co stanowi 12,5% ogólnej liczby ludności tego okresu wobec 11,6% w 1970 roku.

Natomiast ludności w wieku 60 lat i więcej było w tym okresie 48,7 tys. osób, tj. 14,0% ogółu, przy czym na 100 mężczyzn w tym przedziale wiekowym przypadają 172 kobiety.

W Katowicach nadal występuje przewaga kobiet. Na 100 mężczyzn przypadało w 1980 roku 104,4 kobiet, przy średniej dla województwa katowickiego - 101,4.

Katowice charakteryzują się wysokim odsetkiem ludności mieszkającej w gospodarstwach zbiorowego zakwaterowania, w szczególności w hotelach robotniczych, domach studenckich i internatach. Według danych NSP 1978 około 23 tys. osób zamieszkiwało gospodarstwa

zbiorowe /tj. 6,3% ogólnej liczby mieszkańców/, w tym prawie 14 tys. w hotelach pracowniczych. Obszarem o szczególnej koncentracji hoteli robotniczych jest Śródmieście-Załęże.

Ludność miasta prawie wyłącznie utrzymuje się ze źródeł pozarolniczych. Zaledwie 0,8% ludności utrzymuje się wyłącznie z rolnictwa. Liczba ludności utrzymującej się z pracy poza rolnictwem wynosi 273,3 tys.osób,tj. 78,4% ogółu ludności miasta. Wskaźnik ten jest niższy o 5,2 pkta niż w 1970 r.Wzrosła natomiast liczba ludności utrzymującej się z niezarobkowego źródła /emeryci, renciści, stypendyści i inni/, która według NSP 1978 wynosiła 57,1 tys.osób.

Wysoki poziom uprzemysłowienia, przy równoczesnym procesie starzenia się ludności powoduje coraz większe rozczłonkowanie gospodarstw domowych. Średnia wielkość gospodarstwa domowego zmalała z 2,79 w 1970 roku do 2,57 w 1978 roku. Katowice charakteryzują się aktualnie jednym z najniższych wskaźników wielkości gospodarstwa domowego. Oprócz już podanych uzasadnień nie mały wpływ na te zmiany miały zachodzące procesy społeczne i przemiany obyczajowe, zaznaczające się w upowszechnieniu planowania rodziny, o tendencjach do ograniczania liczby urodzeń. Kształtuje się nowy model rodziny - z jednym lub dwójgiem dzieci.

Jeżeli na zmianę liczebności osób w gospodarstwach domowych spojrzymy pod kątem obciążeń, jakie ze zmian tych wynikają dla gospodarki narodowej, wówczas można stwierdzić, że nie dzieci, lecz osoby dorosłe są źródłem dodatkowych obciążeń, którym gospodarka narodowa musi sprostać.

Z A T R U D N I E N I E

Wzrost zatrudnienia, mimo widocznej hegemonii zatrudnienia w przemyśle i budownictwie, w coraz szerszym stopniu uwzględnia rozwój dziedzin, mających niemniejszy wpływ na zaspokojenie różnorodnych potrzeb ludności. Zatrudnienie w gospodarce społecznej wzrosło z 238,7 tys. w 1976 roku do 239,9 tys. w 1980 roku. Stanowiono aktualnie 14,8% ogółu zatrudnionych w województwie katowickim.

Zestawienie tego wskaźnika z udziałem ludności Katowic w ogólnej liczbie ludności województwa, świadczy o wysokim stopniu aktywności zawodowej ludności miasta. Wskaźnik aktywności zawodowej mierzony liczbą zatrudnionych przypadającą na 1000 ludności, wynosił w końcu 1980 roku - 694 osoby /bez zatrudnionych w gospodarce nie uspołecznionej/ i był jednym z najwyższych dla dużych miast w Polsce.

W liczbach bezwzględnych w 1980 roku najwięcej zatrudnionych było w przemyśle - 89,0 tys. osób oraz w budownictwie - 45,5 tys. osób, czyli w tzw. II strefie zatrudnienia.

I strefa zatrudnienia, nie odgrywa praktycznie żadnej roli, ponieważ łącznie w rolnictwie i leśnictwie zatrudnionych jest 1,3 tys. osób.

W III strefie zatrudnienia, czyli najszerzej pojętych usługach, pracuje 92,8 tys. osób, w tym 26,1 tys. osób w handlu, 21,6 tys. w transporcie i łączności i 19,8 tys. osób w oświacie, nauce i kulturze.

Uwzględniając podział pracujących w gospodarce uspołecznionej na sferę produkcji materialnej /do której zaliczono zatrudnionych w przemyśle, budownictwie, rolnictwie, transporcie i łączności, handlu oraz niektórych jednostkach gospodarki komunalnej/ i działalność poza produkcją materialną /do której zaliczono zatrudnionych w pozostałych działach gospodarki narodowej/, widoczne są daleko idące przeobrażenia. Zatrudnienie w sferze produkcji materialnej z 187,1 tys. osób w 1976 roku zmniejszyło się do 183,5 tys. osób w 1980 roku, tj. o 1,9%. Natomiast zatrudnienie w sferze działalności poza produkcją materialną wykazuje wzrost z 51,6 tys. osób w 1976 roku do 56,4 tys. osób w 1980 roku, a więc o 9,3%. Równocześnie nastąpił wzrost udziału zatrudnionych tej sfery w zatrudnieniu ogółem z 21,6% w 1976 roku do 23,5% w 1980 roku, co świadczy o bardziej prawidłowym, niż w latach poprzednich, kierunku rozwoju polityki zatrudnienia.

Wysokie zatrudnienie w gospodarce uspołecznionej zawdzięcza miasto wszechstronnemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu, wyrażającemu się między innymi coraz bardziej rozwijającą się III strefą zatrudnienia, czyli najszerzej pojętych usług.

Mimo tych przeobrażeń ciągle jeszcze poważna dominacja zatrudnienia w przemyśle i budownictwie nadała Katowicom piętno miasta przemysłowego, przysilniając jego charakter ośrodka administracyjnego, kulturalnego i naukowego.

POTENCJAŁ PRZEMYSŁOWY

=====

Katowice należą do jednych z najbardziej uprzemysłowionych miast w kraju. Osiągnęły rangę ośrodka przemysłowego w następstwie eksploatacji zalegających tu złóż węgla kamiennego oraz szybkiego rozwoju hutnictwa, głównie o przetwórczym charakterze.

Na terenie miasta w końcu 1980 roku zlokalizowanych było 88 przedsiębiorstw zaliczonych do działu gospodarki narodowej "przemysł", dających roczną produkcję wartości 96,9 miliardów złotych /w 1976 roku - 79,6 mld złotych/, co stanowi 19,6% produkcji sprzedanej w województwie.

Chociaż w krajobrazie Katowic dominują wieże wyciągowe aż 6 kopalń, to jednak pierwsze miejsce pod względem wartości produkcji sprzedanej w 1980 roku zajmuje przemysł metalurgiczny - 37,5% ogólnej wartości sprzedaży miasta.

Jego czołowymi reprezentantami są dwie huty żelaza - "Baildon" i "Ferrum" oraz dwie huty metali kolorowych - HMN "Szopienice" i "Silesia".

Huta "Baildon", znany w kraju i za granicą producent stali jakościowych, swe dobre imię zawdzięcza wysokiej jakości wytwarzanych wiertel oraz elektrod spawalniczych. W tym też kierunku - rozwijania precyzyjnej produkcji finalnej dla potrzeb przemysłu krajowego i na eksport - następuje w ostatnich latach rozbudowa huty; między innymi w latach 1978-1980 oddano do eksploatacji nową stalownię elektryczną oraz dozbudowano wydział wiertel.

Z kolei Huta "Ferrum" z tradycyjnego zakładu metalurgicznego stała się wielką nowoczesną rurownią oraz fabryką konstrukcji stalowych, specjalizującą się w takich wyrobach jak: potężne zbiorniki i cysterny, elementy platform i wież wiertniczych stosowanych do wierceń podwodnych. Tutaj między innymi wykonano dla

Norwegii urządzenia do wiercen, związane z poszukiwaniem i eksploatacją złóż ropy naftowej spod dna Morza Północnego.

Na drugim miejscu plasuje się przemysł elektromaszynowy zgrupowany w 33 przedsiębiorstwach partycypujący w 20,9% w strukturze produkcji sprzedanej miasta.

W następnej kolejności wymienić należy przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego, których wartość sprzedanej produkcji stanowi prawie 11% ogólnej wartości sprzedaży.

Dopiero w czwartej kolejności występuje przemysł paliwowo-energetyczny, którego udział w wartości produkcji sprzedanej miasta wynosił w 1980 roku - 9,1%. Wśród przedsiębiorstw zaliczonych do tej gałęzi dominują kopalnie węgla kamiennego.

W wyniku dokonanej w ostatnim pięcioleciu koncentracji zakładów górniczych działa aktualnie w Katowicach sześć Kopalń: "Staszic", "Wieczorek", "Wujek", "Gottwald", "Murcki" i "Katowice". Są to dziś duże przedsiębiorstwa, wydobywające od dwóch do ponad czterech milionów ton węgla rocznie. W 1980 roku łączne wydobywanie katowickich kopalń osiągnęło 18,3 mln ton węgla, co stanowi około dziesiątą część całego wojewódzkiego urobku. Do największych pod względem wydobywania w stosunku rocznym należy KWK "Staszic" - 4,4 mln ton i KWK "Wieczorek" - 4,3 mln ton.

Uzupełnienie katowickiego potencjału produkcyjnego stanowią przedsiębiorstwa skupione w przemyśle chemicznym /5,9% udziału w ogólnej wartości sprzedaży/, przemyśle mineralnym /4,3%/, przemyśle lekkim /2,9%/, przemyśle drzewno-papierniczym /0,4%/.

Zróznicowana struktura gałęziowa przemysłu powoduje zmiany w układzie kierunków sprzedaży produkcji i usług. W 1980 roku udział produkcji sprzedanej na rynek wynosił 22,3% ogólnej wartości sprzedaży /w 1976 roku - 19,4%/, a eksportu - 6,9% /w 1976 roku - 5,1%/.

Do największych producentów rynkowych należą: Śląskie Zakłady Przemysłu Tłuszczowego, Katowicka Fabryka Mebli, Zakłady Porcelany "Bogucice", Śląska Fabryka Lamp Żarowych "Polam", Katowickie Zakłady Chemii Gospodarczej "Pollena" i Śląskie Zakłady Mechaniczno-Optyczne "Opta".

Zmiany struktury gałęziowej przemysłu znajdują również swoje odbicie w strukturze zatrudnienia.

Najwyższy udział zatrudnionych ma przemysł elektromaszynowy /32,9%/, następnie przemysł paliwowo-energetyczny /23,1%/ oraz przemysł metalurgiczny /20,6%/. Łącznie w wymienionych 3 grupach gałęzi przemysłu pracuje 69,2% ogółu zatrudnionych w przedsiębiorstwach przemysłowych miasta. W stosunku do 1976 roku obniżył się udział zatrudnionych w przemyśle elektromaszynowym i metalurgicznym, wzrósł natomiast udział zatrudnionych w przemyśle paliwowo-energetycznym i chemicznym.

W przeliczeniu na 1 zatrudnionego w przemyśle wartość produkcji sprzedanej w 1980 roku osiągnęła wartość 627,2 tys. złotych wobec 490,4 tys. złotych w 1976 roku i tym samym nastąpił wzrost o 12,8%.

Wyższy wskaźnik wzrostu w okresie lat 1976 - 1980 zanotowano w przeciętnej płacy. W 1980 roku przeciętna płaca 1 zatrudnionego ogółem w przemyśle osiągnęła 7528 zł i była wyższa o 48,3% w odniesieniu do 1976 roku.

DZIAŁALNOŚĆ INWESTYCYJNA

=====

Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej Katowic w 1980 roku osiągnęły wartość 17,9 mld złotych, a tym samym wzrosły o 12,1% w stosunku do 1976 roku, stanowiąc 16,4% ogólnych nakładów w województwie.

Minione pięcioletcie charakteryzowało się znacznie wyższym udziałem nakładów na zakup maszyn i urządzeń w nakładach ogółem, niż udział nakładów na roboty budowlano-montażowe. Udział nakładów na zakup maszyn i urządzeń w 1980 roku wynosił 64,8% nakładów ogółem przy 31,4% udziału nakładów na roboty budowlano-montażowe. Zmiany te spowodowane były dążnością zakładów pracy miasta Katowic, w szczególności przemysłowych, do upowocześnienia parku maszynowego.

Wynikiem wzmożonej działalności inwestycyjnej było także przekazanie dla gospodarki miasta wielu obiektów, dzięki którym Katowice stale zmieniają swoje oblicze.

W ostatnim pięcioleciu kontynuowana była przebudowa układu komunikacyjnego miasta oraz tras przelotowych przez miasto.

Szkolnictwo podstawowe i średnie wzbogaciło się o 5 nowych szkół. Dla potrzeb szkolnictwa wyższego oddano do użytku nowe budynki Instytutów Akademii Ekonomicznej, Instytutu Anatomii Śląskiej Akademii Medycznej oraz Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego. Uległy pewnej poprawie warunki mieszkaniowe studentów przez oddanie do użytku 2 Domów Studenckich o 1288 miejscach oraz dużej stołówki z możliwością wydawania 2200 obiadów dziennie. Wybudowano 2 przedszkola i jeden żłobek.

W zakresie ochrony zdrowia oddano do użytku nowy Szpital Górniczy w Katowicach-Ochojcu o 515 łózkach, pawilon rehabilitacji w Szpitalu Górniczym w Murckach oraz przychodnię zdrowia z 16 gabinetami lekarskimi.

Niemale były również nakłady na rozbudowę istniejącej sieci telefonicznej.

Zmodernizowano wiele sklepów i zakładów gastronomicznych szczególnie przy ulicy Stawowej. W ubiegłej pięciolatce gospodarka mieszkaniowa wzbogaciła się o 22,3 tys. nowych mieszkań.

W A R U N K I M I E S Z K A N I O W E

Przeobrażenia w sytuacji mieszkaniowej ludności miasta Katowic w ostatnich latach najlepiej ilustrują dane Narodowych Spisów Powszechnych przeprowadzonych pod koniec lat 1970 i 1978. Wynika z nich, że liczba mieszkań wzrosła z 91236 w 1970 roku do 108453 w 1978 roku, a dynamika za ten okres wynosi 118,9%. Wyższy jest wskaźnik dynamiki dla izb, który wynosi 128,5%. Spowodowane jest to faktem, że w ostatnich latach budowane mieszkania mają średnio większą liczbę izb w mieszkaniach aniżeli zasoby mieszkaniowe z 1970 roku. Przeciętna liczba izb w mieszkaniu wynosiła w 1978 roku - 2,96 wobec 2,71 w 1970 roku.

Według danych NSP 1978 na terenie miasta Katowic było - 6,5% mieszkań jednoizbowych, 29,9% - dwuizbowych, 36,7% - trzyizbowych, 19,9% - czteroiizbowych, 4,7% - pięćioizbowych, 1,9% - sześćioizbowych oraz 0,6% siedmio- i więcej izbowych.

Obecne zasoby mieszkaniowe nie gwarantują nadal samodzielnych mieszkań wszystkim gospodarstwom domowym, bowiem różnica między liczbą mieszkań a liczbą gospodarstw domowych zamyka się niedoborem 18094 mieszkań. Na 100 mieszkań przypada obecnie 116,7 gospodarstw domowych.

Zaludnienie izb mieszkalnych wynosiło według NSP 1978 - 1,02 osób/izbę i zmalało w stosunku do 1970 roku, w którym wynosiło 1,20.

Sytuację mieszkaniową ludności określa również standard, wyrażony wielkością mieszkań i ich wyposażeniem w podstawowe instalacje.

Odsetek mieszkań o powierzchni użytkowej poniżej 30 m² wynosi według NSP 1978 - 9,9%, 30-39 m² - 24,5%, 40 - 49 m² - 24,3%, 50 - 59 m² - 19,4%, 60 - 79 m² - 12,1%, 80 - 109 m² - 3,0% i 110 m² i więcej - 3,0%.

Wzrasta ilość mieszkań wyposażonych w podstawowe urządzenia; i tak obecnie 94,9% mieszkań wyposażonych jest w wodociąg, 71,7% w ustęp, do 65,9% mieszkań doprowadzony jest gaz sieciowy, a do 49,2% mieszkań centralne ogrzewanie.

Poprawa w standardzie mieszkań związana jest głównie z przyrostem nowego budownictwa, podczas gdy zabiegi modernizacyjne w nieznacznym tylko stopniu wpływają na jego podniesienie.

Mieszkania wybudowane w latach 1945 - 1978 stanowią 54,0% ogólnego stanu zasobów.

W latach 1976 - 1980 oddano do użytku 22,3 tys. mieszkań. Na 1000 zawartych małżeństw oddano w Katowicach w 1976 roku 1296 mieszkań, a w 1980 roku 1331. Jest to niewątpliwie poprawa, jednak zaniedbania wielu lat oraz niski standard mieszkań starych zasobów, wymagają dalszego znacznego przyspieszenia budownictwa mieszkaniowego w mieście.

TERENY ZIEŁONE

=====

Na terenie województwa katowickiego zlokalizowanych jest 170 parków, z których 10 znajduje się na terenie Katowic. Powierzchnia parków w mieście wynosi 266,0 ha, co stanowi 9,9% ogólnej

powierzchni parków w województwie. Największy park to tzw. Dolina Trzech Stawów.

Katowice posiadają, spośród miast województwa katowickiego, największą powierzchnię zieleni osiedli mieszkaniowych. Wynosi ona 234,0 ha, tj. 13,7% ogólnej powierzchni zieleni osiedli mieszkaniowych województwa.

Około 30% zieleni właściwej stanowią zieleńce /111,9 ha/.

Ogródki działkowe, które tworzą tzw. zieleni towarzyszącą zajmują 1,1% powierzchni Katowic /185 ha/.

Na 1 mieszkańca Katowic przypada 10,7 m² zieleni /w województwie 12,9 m²/.

Lasy zajmują około 7,1 tys.ha, tj. 42,9% powierzchni miasta. Okalają one prawie wyłącznie południowe i zachodnie obrzeża Katowic. Lasy te, głównie sosnowe, są dość ubogie, rosną bowiem na glebach piaszczystych, a ponadto narażone są na szkodliwe oddziaływanie pyłów przemysłowych. Dla zachowania fragmentów lasów o cechach naturalnych utworzono rezerwat przyrody w Murckach. Jego powierzchnia wynosi 7,0 ha.

Warunki wzrostu i rozwoju szaty roślinnej w mieście nie są korzystne. Spowodowane jest to głównie zasoleniem gruntów przez przemysł, niedostatkami składników pokarmowych i zaburzeniem stosunków wodnych przez eksploatację górnictwem prowadzoną w 80% pod miastem oraz nadmiernym zanieczyszczeniem powietrza przez gazy i pyły.

H A N D E L W M I E Ś C I E

=====

Rozwój miasta znajduje swoje odzwierciedlenie w zwiększających się obrotach handlu społecznego zwłaszcza detalicznego, który w okresie lat 1976 - 1980 wykazał wzrost sprzedaży detalicznej o 31% przy spadku punktów sprzedaży detalicznej o 2%.

Porównania podstawowych wskaźników miasta i województwa wyraźnie dowodzą, że handel Katowic zaopatruje nie tylko własnych mieszkańców, ale w dużej mierze korzysta z jego usług

ludność okolicznych miast i wsi, jak również mieszkańcy innych województw.

Sieć uspołecznionego handlu detalicznego stanowiąca 10,1% sieci województwa osiąga obroty - 16% ogólnych obrotów województwa. Sprzedaż na 1 mieszkańca w 1980 roku - 61,3 tys. złotych, przy przeciętnej dla województwa - 37,1 tys. złotych, jest również wymownym potwierdzeniem usługowych funkcji katowickiego handlu.

Powyższe porównania mówią o dalszej potrzebie zwiększenia sieci sklepowej, aby mogła ona podołać wzrastającym potrzebom. W końcu 1980 roku na terenie miasta było czynnych 1697 punktów sprzedaży detalicznej, w tym 1051 sklepów. Centrum handlowe Katowic skupione jest w śródmieściu, głównie zaś wokół ulic: 3 Maja, Warszawskiej, 15 Grudnia, Wieczorka i Dyrekcyjnej. W sieci handlowej dominują duże domy towarowe: "Supersam", "Zenit", "Skarbek", "Pedant" i "Centrum".

Spadek liczby sklepów jest wynikiem przeprowadzonej modernizacji sieci handlowej, polegającej na łączeniu małych niefunkcjonalnych jednostek w sklepy o większej powierzchni handlowej z zapleczem dostosowanym do potrzeb określonej branży. W ten sposób mimo zmniejszenia ogólnej ilości sklepów zwiększeniu uległa przeciętna powierzchnia sklepów z 133 m² w 1976 roku do 148 m² w 1980 roku.

Równolegle z rozwojem handlu detalicznego rozwija się działalność zakładów gastronomicznych. Gastronomia katowicka w latach 1976 - 1980 wzbogaciła się o 15 nowych zakładów gastronomicznych, głównie dzięki utworzeniu przy ul. Stawowej tzw. ciągu gastronomicznego.

W końcu 1980 roku na terenie miasta czynnych było 267 zakładów, tj. 11,7% ogólnej liczby placówek gastronomicznych w województwie. Tym samym nastąpił wzrost miejsc konsumenckich, których w 1980 roku było 16,4 tys., co stanowi 12,0% ogólnej liczby miejsc konsumenckich w województwie. Na 1 zakład gastronomiczny przypada 1330 mieszkańców miasta wobec 1632 mieszkańców przypadających na 1 zakład gastronomiczny w województwie.

Osobne miejsce w Katowicach zajmują placówki handlu zagranicznego. Znaczna część wykonywanej przez katowickie załogi pro-

dukcji przeznaczana jest na eksport, realizowany w większości przez działające w Katowicach centrale handlu zagranicznego: Węglokoks, Kopex, Centrozap i Stalexport.

OŚWIATA I WYCHOWANIE

Dynamicznym ośrodkiem akademickim stały się Katowice. Jak żadne inne miasto w Polsce przeżywają one awans ośrodka naukowego. W okresie międzywojennym Katowice nie miały ani jednej wyższej uczelni, dziś jest ich pięć, studiuje w nich ponad 28,0 tys. studentów.

Prym wiedzy Uniwersytet Śląski, założony w 1968 roku, kształcący ponad 14 tys. studentów i dysponujący kadrą 1326 pracowników naukowych. Pod względem liczby studentów kolejne miejsce zajmują: Akademia Ekonomiczna /5,9 tys. studentów/, Śląska Akademia Medyczna /5,8 tys. studentów/, Akademia Wychowania Fizycznego, Akademia Muzyczna. Ponadto działa Wydział Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Mury katowickich uczelni rocznie opuszcza 4,3 tys. absolwentów /12 absolwentów na 1000 ludności/.

Katowice stały się silnym zapleczem badawczo-naukowym służącym nie tylko miejscowej lecz także krajowej gospodarce. Reprezentują go instytuty naukowe z Głównym Instytutem Górnictwa i Śląskim Instytutem Naukowym na czele oraz branżowe ośrodki badawcze, zakłady doświadczalne.

Koordynacją naukowych poczynąń zajmuje się założony w 1975 roku Katowicki Oddział Polskiej Akademii Nauk.

Sakołnictwo wyższe jest oparte na szerokiej bazie szkół średnich.

W 37 niepełnych średnich szkołach zawodowych 16,0 tys. młodzieży przygotowuje się do zawodu.

Do 75 szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych uczęszcza 17,3 tys. dziewcząt i chłopców /łącznie ze szkołami dla pracujących/.

Ta dominująca liczba szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych wynika z dużego zapotrzebowania miejscowych przedsiębiorstw i zakładów na wysoko kwalifikowanych pracowników.

Około 3 tysięcy absolwentów szkół średnich swą wiedzę uzupełnia w 16 szkołach policealnych.

Szkolnictwo podstawowe jest reprezentowane przez 53 szkoły, do których uczęszcza 30,6 tys. dziewcząt i chłopców.

W Katowicach zatrudnionych jest 7,5% ogółu nauczycieli pełnozatrudnionych w województwie.

W 70 przedszkolach liczących 6356 miejsc przebywa 7,4 tys. dzieci. Opiekę nad nimi sprawuje 425 nauczycieli. W 58 ogniskach przedszkolnych przebywa 2,2 tys. dzieci, nad którymi czuwa 128 nauczycieli.

K U L T U R A

=====

Na mapie kulturalnej Polski Katowice zajmują poczesne miejsce. Zasłynęły przede wszystkim z twórczości prężnych środowisk: muzycznego i plastycznego, a jeszcze wcześniej z odtwórczej działalności Wielkiej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia i Telewizji. Ruznią kadr muzycznych jest miejscowa Akademia Muzyczna.

Środowisko plastyczne reprezentują w większości absolwenci tutejszego Wydziału Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Wielka Orkiestra Symfoniczna PR i TV, której podstawowa działalność koncentruje się na nagraniach, zdobyła sobie również zasłużoną renomę wśród melomanów wielu krajów świata.

Dużym uznaniem krajowych i zagranicznych odbiorców cieszy się również drugi katowicki zespół muzyczny - Filharmonia Śląska.

W 1980 roku dała ona 822 koncerty, w których uczestniczyło 227,0 tys. słuchaczy. Nowe pomieszczenia oddane do dyspozycji członków Filharmonii przy Pl. Dzierżyńskiego polepszyły warunki pracy tej placówki.

Ważną rolę w upowszechnianiu kultury teatralnej spełnia najstarsza placówka artystyczna Katowic - Teatr Śląski im. St. Wyspiańskiego. Dysponuje on dwiema scenami. W 1980 roku na dużej scenie liczącej 410 miejsc wystawiono 271 przedstawień, które

obejrzało 85,3 tys. widzów. Na małej scenie /80 miejsc/ odbyło się 37 spektakli, w których brało udział 3,7 tys. widzów. Teatr Śląski rozwija także tzw. działalność objazdową, dając przedstawienia w przyzakładowych domach kultury całego Śląska i Zagłębia.

Najmłodszych widzów bawi Katowicki Teatr Lalki i Aktora "Ateneum". Rocznie wystawianych jest około 400 spektakli, które ogląda 80 tys. najmłodszych. Upowszechnianiu sztuki teatralnej służy także scena Pałacu Młodzieży.

Poczesne miejsce wśród placówek kulturalno-twórczych Katowic zajmuje Rozgłośnia Polskiego Radia i Ośrodek Telewizji. Liczba abonentów radiowych i telewizyjnych wzrasta z każdym rokiem. W 1980 roku liczba abonentów telewizyjnych przekroczyła 103 tys. a radiowych 111 tys.; na 1000 ludności przypadało 313 abonentów radiowych i 290 abonentów telewizyjnych /w województwie odpowiednio 282 i 268/.

Rozwojowi kultury i oświaty towarzyszy czytelnictwo książek. Jest ono realizowane przez 32 placówki biblioteczne. Dysponują one łącznie 502,9 tys. woluminów. W porównaniu do roku 1976 nastąpił wzrost o 124,9 tys. woluminów, tj. o 33%. Liczba czytelników korzystających z sieci bibliotek przekroczyła 51 tys..

Miejsce szczególne w katowickim bibliotekarstwie zajmuje Biblioteka Śląska. W swych zbiorach liczących ponad 1 mln woluminów posiada około 1300 unikalnych starodruków. Spełnia ona nie tylko funkcje usługowe lecz także prowadzi prace badawcze. Biblioteka Śląska działa w nieprawdopodobnie trudnych warunkach lokalowych.

Mapę placówek kulturalnych w mieście uzupełnia 18 kin z 9,6 tysiącami miejsc na widowni.

Dużą aktywność rozwijają niedawno powstałe ośrodki filmowe - Zespół Filmowy "Silesia" i oddział telewizyjny wytwórni filmowej "Politel". Przy zakładowych domach kultury skupiona jest amatorska działalność filmowa.

W kształtowaniu aktywnego uczestnictwa w kulturze istotną rolę odgrywają placówki kulturalno-oświatowe. Wśród nich prym wiodzie Wojewódzki Dom Kultury i Dzielnicowy Dom Kultury. Sześć klubów i cztery świetlice umożliwiają, zwłaszcza młodzieży, bezpośredni kontakt z twórczością kulturalną. Działalność, związanych z tymi placówkami, amatorskich zespołów należy do najszerszej zakrojonych form upowszechniania kultury. Brak jest w mieście Muzeum Śląskiego.

B A Z A S Ł U Ż B Y Z D R O W I A

Wysoki stopień zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego nad Katowicami i całym GOP-em nie pozostaje bez wpływu na stan zdrowia jego mieszkańców. Działania władz administracyjnych jak również zainteresowanych przedsiębiorstw przemysłowych idą w kierunku ograniczania ujemnych skutków zanieczyszczeń dla środowiska naturalnego.

Służbie zdrowia natomiast przypada rola zapewnienia odpowiedniej opieki leczniczej i sanitarnej mieszkańcom tego regionu.

Na 889 lekarzy zatrudnionych w województwie, w Katowicach pracuje 1839 lekarzy, tj. 20,7%.

Liczba pielęgniarek zatrudnionych w Katowicach wynosi 2849, tj. 14,3% ogółu zatrudnionych w województwie. Porównując lata 1975 - 1980 liczba lekarzy wzrosła o 413 /o 29,0%, a liczba pielęgniarek o 768, czyli o 36,9%.

baza leczenia zamkniętego reprezentowana jest przez 8 szpitali o łącznej liczbie łóżek 4195.

Lecznictwo otwarte posiada 34 przychodnie.

Geną pomoc w polepszaniu metod leczenia i zapobiegania zachorowalności świadczy Śląska Akademia Medyczna. Zagadnienia medycyny pracy i ochrony środowiska naturalnego stanowią główne kierunki działalności naukowej tej placówki.

Na terenie miasta zlokalizowanych jest 35 aptek i 9 punktów aptecznych. Na 1 aptekę przypada 10,1 tys. ludności /w województwie - 11,7 tys.

W 12 złołkach liczących 900 miejsc przebywa 1300 najmłod-
szych obywateli naszego miasta.

Z 39 domów pomocy społecznej zlokalizowanych w miastach woje-
wództwa katowickiego, dwa znajdują się w Katowicach.

FUNKCJE MIASTA JAKO STOLICY REGIONU

=====

Na czoło funkcji miasta wysuwa się jego rola jako ośrodka sto-
łecznego, jednego z większych w Europie regionu ekonomicznego,
a w ślad za tym ośrodka dyspozycyjnego dla wielu dziedzin społeczno-
gospodarczych w skali województwa, a nawet kraju.

Jako ośrodek produkcyjny z wyraźną przewagą przemysłu górni-
czo-hutniczego i elektromaszynowego - Katowice zyskują również
miano coraz bardziej rozwijającego się ośrodka nauki, kultury oraz
usług w zakresie służby zdrowia.

Zakłady przemysłowe spełniają tutaj dominującą rolę wśród
wszystkich jednostek gospodarczych. Rozwój przemysłu dokonuje się
w oparciu o miejscowe zasoby węgla kamiennego, obierając jednak
zdecydowanie kierunek przetwórstwa metali. Zakłady wymienionych
gałęzi przemysłu górniczo-hutniczego i elektromaszynowego wykazują
silne powiązania kooperacyjne w skali województwa i kraju.

Wraz z rozwojem funkcji wytwórczych miasta narastają również
funkcji ośrodka dyspozycyjnego w związku z umiejscowieniem tu woje-
wódzkich władz partyjno-administracyjnych. W dziedzinie administra-
cji gospodarczej Katowice są siedzibą wielu zjednoczeń przemysło-
wych, budowlanych i handlowych.

Pod tym względem szczególnie wyeksponowana jest rola miasta jako
siedziba centralnych władz górniczych, a więc Ministerstwa Górnict-
wa oraz Wyższego Urzędu Górniczego.

Wraz z rozwojem zakładów przemysłowych w Górnośląskim Okręgu
Przemysłowym wzrasta rola Katowic jako węzła komunikacyjnego, tak
w komunikacji kolejowej jak i drogowej, przy czym dodać należy, że
węzłowość układu komunikacyjnego ma znaczenie dla całego kraju
i w relacji międzynarodowej.

Stale zapotrzebowanie gospodarki narodowej w tym głównie przemysłu, na wysokokwalifikowanych specjalistów sprawiło, że zlokalizowane w Katowicach wyższe uczelnie, które w liczbie 5 stanowią, wraz z najmłodszą uczelnią jaką jest Uniwersytet Śląski, prężny ośrodek nauki. O randze tego ośrodka świadczy również istnienie licznych instytutów naukowo-badawczych na czele z największym tego typu instytutem w kraju, jakim jest Główny Instytut Górnictwa.

Niemalże znaczenie dla regionu mają Katowice jako ośrodek w dziedzinie oświaty, kultury i ochrony zdrowia.

Oprócz wspomnianych już wyższych uczelni miasto posiada 131 szkół ponadpodstawowych, w których uczy się 33,4 tys. uczniów. Nie przypadkowo w Katowicach zlokalizowana jest największa w Polsce, znana z wysokiego poziomu nauczania kuźnia średnich kadr technicznych - Śląskie Techniczne Zakłady Naukowe, obchodzące w bieżącym roku 50-lecie swojego istnienia.

Istnieje też wiele instytucji kulturalnych i oświatowych o charakterze ponadregionalnym, jak Teatr im. Wyspiańskiego, Filharmonia Śląska, Ośrodek Telewizyjny, Rozgłośnia Radiowa, Pałac Młodzieży czy jedno z nielicznych w kraju kin /"Kosmos"/ wyświetlających filmy - o szerokości taśmy 70 mm itp. Zlokalizowana jest tu sieć szpitalnictwa oraz przychodnie specjalistyczne o charakterze wojewódzkim.

Mimo wykazanych tendencji do harmonizowania procesów wzrostu, w rozwoju społeczno-gospodarczym miasta występują określone braki i trudności, ograniczające dynamikę rozwoju. W zespole tych czynników wyróżnia się czynnik demograficzny, czynniki materialno-organizacyjne oraz zjawiska ujemnego oddziaływania człowieka na środowisko przyrodnicze.

W ochronie zdrowia obok niedoboru ~~zobacz~~ szpitalnych występuje fakt przestarzałej bazy leczenia zamkniętego. Trzecia część łóżek szpitalnych mieści się w budynkach liczących ponad 100 lat. Brak domów opieki i zakładów dla nieuleczalnie chorych pogłębia trudności istniejące w katowickim szpitalnictwie.

Dotkliwie odczuwany jest brak ośrodka kultury na miarę miasta wojewódzkiego.

Mimo dużego postępu osiągniętego w ostatnim okresie notuje się nadal niewystarczający stan w zakresie dużych obiektów handlowo-usługowych.

Nie został również rozwiązany problem bazy magazynowej dla handlu hurtowego. Brak jest nowoczesnego zakładu kąpielowego z usługami balneologicznymi.

Przedsiębiorstwa gospodarki komunalnej nie posiadają odpowiednich baz, niewystarczająca jest sieć strażnic pożarniczych.

Na terenie Katowic występuje ponadnormatywne stężenie zanieczyszczeń powietrza. Udział w tym zanieczyszczeniu gazami i pyłami mają nie tylko katowickie zakłady przemysłowe, na czele z HMT "Szopienice", hutami "Baildon" i "Ferrum" oraz kopalniami. W znacznie większym stopniu o jakości powietrza Katowic decydują emisje zanieczyszczeń między innymi z elektrowni jaworznickich oraz Łazisk, Huty "Kościuszkę" w Chorzowie, "Fokoj" w Rudzie Śląskiej i innych okolicznych zakładów przemysłowych.

Katastrofalnie wręcz przedstawia się w mieście stan sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki do oczyszczania. Aż 70 proc. jej urządzeń pochodzi z okresu przedwojennego. Ponadto jest ona mocno zdewastowana uszkodzeniami górniczymi. Ilość oraz wielkość oczyszczalni pozwala na częściowe oczyszczenie zaledwie 30 proc. katowickich ścieków.

Bardzo poważnym problemem jest składowanie osadów ściekowych. Każdego roku na zwałowiskach w obrębie miasta lokuje się ponad 2,7 mln ton odpadów.

Bezpośrednio dla mieszkańców Katowic i całego GOP-u największe zagrożenie stanowią metale ciężkie jak kadm, ołów i cynk.

Jakość środowiska naturalnego Katowic pogarsza jeszcze wtłoczona w ciasną zabudowę miasta komunikacja, szczególnie zaś ciężki tabor samochodowy.

K I E R U N K I R O Z W O J U M I A S T A

=====

Perspektywicznym założeniem rozwoju przemysłu Katowic jest modernizacja i przeprofilowanie istniejącego potencjału przemysłowego. Wiodącymi gałęziami przemysłu pozostaną nadal górnictwo węgla, i przetwórstwo hutnicze żelaza i stali oraz metali kolorowych, a także przemysł elektrotechniczny. Rozwój Katowic uwzględnia potrzebę zachowania ścisłej korelacji między eksploatacją węgla a zabudową powierzchni.

Istotnym założeniem rozwoju jest uporządkowanie struktury przemysłu a w związku z tym deglomeracja lub likwidacja szeregu zakładów przemysłowych oraz ich przelokalizowanie w ramach mikro-regionu.

Projektuje się dalszy wzrost potencjału budowlanego zwłaszcza w budownictwie mieszkaniowym i inżynierskim. W związku z tym konieczna jest rozbudowa baz zaplecza technicznego i produkcyjnego, do rozmiarów niezbędnych dla realizacji programu rozwoju miasta i województwa.

Przewiduje się przelokalizowanie baz kolidujących z rozwojem miasta na tereny Załęża, Janowa i pogranicza Siemianowic.

Poprawa warunków mieszkaniowych będzie przebiegała w dwóch kierunkach:

- kontynuacja nowego budownictwa wielorodzinnego i jednorodzinnego
- oraz rewaloryzacja starych dzielnic mieszkaniowych.

Nowe budownictwo mieszkaniowe kontynuowane będzie w osiedlach już istniejących a mianowicie: 1000-lecia, Szczecińska, Nowotki, Rozdzińskiego, Kokocińiec, Górnośląska, Barbary, Zgrzebnicka, Załęska Haźda, jak również na nowych terenach takich jak III Jednostka osiedla Giszowiec, Lotnisko i południowa część miasta tj. w Piotrowicach, Kostuchnie i Podlesiu.

Rewaloryzacja połączona będzie z rekonstrukcją dzielnic tzn. zabudową terenów oczyszczonych w wyniku wyburzeń.

Obszary przeznaczonego rewaloryzacji obejmują:

- w Śródmieściu	- rejon ul. Wieczorka, Mariackiej, 3 Maja, pl. Wolności,
- w Załężu	- rejon ul. Gliwickiej, 18 Sierpnia, Lisa, Stolarskiej,
- w Zawodziu	- rejon ul. 1 Maja /pomiedzy ul. Racławicką a ul. Graniczną/,
- w Bogucicach	- rejon ul. Markiefki,
- w Dębie	- rejon ul. Dębowej,
- w Szopienicach	- rejon ul. Obr. Westerplatte i Engelsa,
- w Małej Dąbrówce	- rejon ul. Lenina i Strzelców Bytomskich,
- w Starej Ligocie	- rejon ul. Hetmańskiej,
- w Nikiszowcu	- całość zespołu urbanistycznego,
- w Murckach	- rejon starej zabudowy wokół rynku.

Rozwój sieci usługowej przewiduje trójstopniowy układ ośrodków usługowych.

OŚRODEK I STOPNIA - W CENTRUM MIASTA

obejmuje budowę wyspecjalizowanych branżowych domów handlowych, wyspecjalizowanych zakładów gastronomicznych dużych i małych, nadających centrum specyficzny styl w nawiązaniu do tradycji oraz unikalnych w skali miasta usług. Program ten realizowany będzie w rejonie rekonstruowanej zabudowy ulic Warszawskiej, 3 Maja, Mikołowskiej, Świerczewskiego, Kochanowskiego, Plebiscytowej i Ligonii.

Przewiduje się utworzenie pierwszych ciągów handlowych wyłączonych z ruchu kołowego oraz przeznaczenie całych kondygnacji parterowych na cele handlu, gastronomii i rzemiosła.

OŚRODEK II STOPNIA W CENTRUM DZIELNIC MIESZKANIOWYCH

obejmuje rozwój sieci handlu detalicznego, gastronomii i usług. Ośrodki dzielnicowe winny stać się głównymi centrami powszechnej obsługi mieszkańców miasta, a ich program dostosowany będzie do wielkości dzielnicy.

OŚRODEK III STOPNIA W OSIEDLIU

obejmuje budowę podstawowej sieci handlowej, gastronomii /jadalnie/ oraz podstawowej sieci usług.

Charakter miasta jako ważnego węzła komunikacyjnego w kraju sprawia, że rozbudowa jego układu komunikacyjnego winna dokonać się we wszystkich jego rodzajach, a więc:

- przebudowa układu dróg i ulic
- rozbudowa węzła kolejowego.

Przebudowa układu dróg i ulic Katowic służy uzyskaniu takich celów jak:

- zbudowanie zewnętrznego układu drogowego /autostrady i trasy ruchu pospieszanego/ dla związania miasta z siecią dróg regionu, usprawnienia ruchów tranzytowych i międzydzielnicowych, a zwłaszcza umożliwienia przebudowy wewnętrznego układu komunikacyjnego,
- przebudowanie wewnętrznego układu w Śródmieściu i w rekonstruowanych dzielnicach,
- rozbudowa drogowego układu wewnętrznego Katowic w rejonie koncentracji budownictwa mieszkaniowego głównie w Południowej Dzielnicy Mieszkaniowej oraz w rejonie Lotniska,
- poprawa bezpieczeństwa poruszania się pieszych szczególnie poprzez realizację przejść podziemnych i oddzielenie ciągów pieszych od komunikacji kołowej.

Dla rozwiązania istniejących trudności komunikacyjnych przewiduje się modernizację istniejących linii tramwajowych i budowę linii dwutorowych w kierunku południowym, uruchomienie nowych linii autobusowych oraz znaczne zwiększenie taboru komunikacyjnego.

W celu poprawy zaopatrzenia miasta w wodę przewiduje się budowę nowych sieci magistralnych, jak i sieci rozdzielczych oraz przeprowadzenie kompleksowej wymiany zużytych odcinków istniejących rurociągów.

W zakresie sieci kanalizacyjnej przewiduje się rozbudowę oczyszczalni ścieków Katowice-Centrum i w Panewnikach, budowę kolektorów ogólnospławnych wzdłuż rzek: Rawy i Kłodnicy, potoków Bolina i Ślepiotka oraz budowę oczyszczalni Murcki.

Dla zapewnienia warunków realizacji Południowej Dzielnicy Mieszkaniowej konieczna jest budowa oczyszczalni Podlesie wraz z systemem kanalizacji rozdzielczej w zlewni rzeki Mlecznej /dz. Piotrowice, Podlesie i Kostuchna/.

W najbliższych latach przewiduje się dalszą poprawę zaopatrzenia miasta w energię ciepłą i gazową.

Rozbudowa terenów rekreacyjnych będzie następowała w oparciu o istniejące kompleksy leśne oraz naturalne zbiorniki wodne.

W ramach systemu organizacji ośrodków rekreacyjnych Leśnego Pasa Ochronnego GOP przewidziana jest budowa następujących ośrodków: Wzgórze Wandy, Kostuchna, Gniotek, Giszowiec, Zakociniec, Zadole, Stary Panewnik, Szopienice, Dolina Trzech Stawów. Budowa niektórych z wymienionych wyżej ośrodków jest znacznie zaawansowana.

Program rewaloryzacji środowiska naturalnego Katowic obejmuje:

- ochronę atmosfery poprzez zmniejszenie jej skażenia,
- ochronę wód poprzez przywrócenie ich czystości,
- zmniejszenie hałasu
- zmniejszenie uciążliwości odpadów przemysłowych i komunalnych.

Realizacja tych założeń przebiegać będzie między innymi przez likwidację kotłowni lokalnych, wydziałów surowcowych w hutnictwie metali nieżelaznych, budowę oczyszczalni ścieków oraz stosowanie pasów izolacji akustycznej.

Wszystkie, te poczynania w perspektywie czasu sprzyjać będą poprawie warunków życia i pracy mieszkańców miasta Katowic - stolicy wielkoprzemysłowego regionu.

KATOWICE NA TLE INNYCH MIAST WOJEWÓDZKICH W 1979 ROKU

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kato- wice	Byd- goszcz	Gdańsk	Kraków	Łódź	Poznań	Szcze- cin	Wro- cław
Powierzchnia w km	164,7	174,5	262,0	321,7	214,3	228,6	299,9	292,8
Ludność w tys.	351,3	343,8	449,2	706,1	830,8	545,6	388,0	609,1
Gęstość zaludnienia na 1 km ²	2133	1970	1715	2195	3877	2387	1294	2080
Na 100 mężczyzn przypada kobiet	104,4	111,1	103,3	110,4	116,7	114,2	103,3	109,2
% ludności w wieku:								
produkcyjnym	65,1	62,9	65,0	65,2	65,5	63,4	68,0	68,2
przedprodukcyjnym	22,4	25,3	25,7	23,3	20,3	22,9	24,6	23,1
poprodukcyjnym	12,5	11,8	9,3	11,5	14,2	13,7	7,4	8,7
% ludności ^{a/} w wieku 15 lat i więcej z wykształceniem:								
średnim	27,2	26,9	32,6	34,7	28,5	32,7	30,7	34,0
wyższym	9,2	7,0	9,9	12,7	7,6	11,3	8,0	11,1
% ludności utrzymującej się z:								
pracy	49,2	49,4	49,7	47,9	52,6	47,7	52,3	51,5
niezarobkowego źródła	16,4	15,2	12,1	16,4	19,3	18,1	11,5	13,7
Kalkulek na 1000 ludności	8,6	10,3	9,6	8,7	10,1	9,7	10,7	10,3
Urodzenia na 1000 ludności	14,9	18,2	17,7	16,1	14,4	17,3	18,6	17,2
Zgony na 1000 ludności	10,6	9,0	7,2	8,4	11,3	10,0	7,2	7,5
Zatrudnienie ^{b/} w gospodarce uspołecznionej w tys.	243,7	167,0	209,5	361,7	414,3	273,5	184,4	293,8
w tym w: przemyśle	91,4	72,7	70,0	126,0	206,8	90,6	61,5	102,1
budownictwie	48,5	22,8	31,5	70,5	38,2	37,8	20,8	41,3
Zatrudnienie kobiet w % ogółu zatrudnionych	41,5	46,4	43,0	43,9	50,6	45,1	45,4	48,2
Zatrudnienie w gospodarce uspołecznionej na 1000 ludności	693	496	466	512	499	501	475	481
Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w tys. złotych	42,9	17,4	18,3	17,8	11,7	16,5	16,4	15,6
Produkcja globalna w prze- myśle w mln złotych /metoda zakładowa/	43623	32303	41179	68228	74681	42338	32785	68311
Produkcja globalna w prze- myśle przypadająca na 1 mieszkańca w tys. złotych	125	95	92	97	90	78	85	96
Uspołecznione punkty sprze- daży detalicznej	1887	1738	1982	3409	4050	2852	1720	2956
Liczba ludności na 1 punkt sprzedaży detalicznej	186	198	227	207	203	193	226	206
Powierzchnia ogólna sklepów uspołecznionych na 1000 ludności w m ²	437,4	489,9	268,7	205,0	351,8	328,8	474,8	343,0

KATOWICE NA TLE INNYCH MIAST WOJEWÓDZKICH W 1979 ROKU /dok./

WYSZCZEGÓLNIENIE	Katowice	Rybnicko	Częstochowa	Kraków	Łódź	Poznań	Szczecin	Warszawa
Uspolecznione zakłady gastronomiczne	250	204	235	503	300	314	312	362
Liczba ludności na:								
1 zakład gastronomiczny	1268	1570	1112	1187	2209	1674	1054	1464
1 miejsce konsumenckie	21,3	32,6	28,2	27,2	40,1	22,1	27,8	33,2
Zużycie wody na 1 mieszkańca w m ³	90,7	71,4	69,1	61,6	78,6	61,6	71,6	65,9
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w kWh	516,5	363,3	401,7	442,5	471,4	448,0	375,5	407,1
Zużycie gazu sieciowego na 1 odbiorcę w m ³	1630,4	765,1	820,9	1923,1	618,5	946,9	883,5	676,8
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	2,99	3,27	3,18	2,90	2,71	3,30	3,33	3,22
Przeciętna liczba osób na mieszkańca	2,85	3,55	3,48	3,18	2,77	3,43	3,58	3,42
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	51,2	50,2	48,9	47,9	43,0	53,9	52,5	52,9
Przeciętna liczba osób na izbę	0,95	1,09	1,10	1,10	1,02	1,04	1,07	1,06
Szkoły wyższe a/	6	4	6	11	6	8	5	8
Studenci	22760	11729	25765	57786	30651	40994	16101	40241
Abonentzi telefonowi na 1000 mieszkańców	94,3	48,3	83,9	78,2	97,5	101,4	109,6	111,7
Abonentzi telewizyjni na 1000 mieszkańców	280,0	271,2	264,5	247,8	300,2	276,7	265,7	260,7
Lekarze na 10000 ludności	42,0	23,9	25,4	34,6	27,6	36,6	41,2	29,8
Lekarze dentyści na 10000 ludności	8,3	5,1	8,1	6,7	8,4	8,2	10,2	7,4
Pielęgniarki na 10000 ludności	76,9	43,4	55,7	55,5	50,3	63,0	72,4	64,5
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10000 ludności	116,4	59,2	78,2	88,0	71,6	96,6	93,3	102,4
Liczba ludności na 1 aptekę w tys.	10,0	12,3	11,5	11,4	11,2	10,7	12,1	11,3

a/ W odniesieniu do liczby ludności w wieku 15 lat i więcej. b/ Zatrudnienie na podstawie stosunku pracy /pracownicy pełnozatrudnieni oraz niepełnozatrudnieni w głównym miejscu pracy. c/ Łącznie z filiami.

WUS Katowice, zam. 129/81 30 A 5